

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної й
індивідуальної роботи з навчальної дисципліни

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії»
спеціальності С 2 «Політологія»

Розробник: кандидат політичних наук,
доцент, доцент кафедри політичних
наук і права Бутирін Є.О.

Одеса 2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 1 від 28 серпня 2025 року)*

Рецензенти:

Магновський І. Й. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ

Баймуратов М.О. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Бутирін Є.О. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної й індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Конституційне право європейських країн» [для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» спеціальності С2 «Політологія» (ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії) Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 37 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної й індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Конституційне право європейських країн» містять навчально-тематичний план практичних занять, завдання до практичних занять, питання для обговорювання, закріплення й перевірки знань здобувачів, питання та завдання для самостійного опрацювання певної частини курсу, творчо-аналітичні завдання, приблизну тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання, тестові завдання, питання до екзамену, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю з поясненнями, список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
РОЗДІЛ 1.	8
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	
РОЗДІЛ 2.	11
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	
РОЗДІЛ 3.	22
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ	23
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	25
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	28
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	35

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації укладені відповідно до ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» спеціальності 052 «Політологія».

У рекомендаціях висвітлені основні завдання щодо практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітньо-наукового процесу в закладі вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Конституційне право європейських країн» є обов'язковою дисципліною для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». «Конституційне право європейських країн» як наука та навчальна дисципліна займає важливе місце в системі політичних наук. Конституційне право європейських країн, як базова, динамічна галузь публічного права, має створити надійні гарантії захисту прав і свобод людини, обмежити державну владу, закріпити створення громадянського суспільства, посісти провідне місце в системі юридичних дисциплін, які викладаються у вищих навчальних закладах нашої країни. Як і будь-яка інша галузь права, вона становить сукупність конституційно-правових норм, що закріплюють економічну, політичну й соціальну основи держави; права та обов'язки громадян (підданих); форми правління, державного устрою; політичний режим; організацію, компетенцію і порядок діяльності вищих і місцевих органів державної влади й управління; виборче право і виборчу систему. Ці норми встановлюються органами вищої державної влади і виражають волю панівних соціальних верств суспільства. Такі правові норми закріплюються в системі конституційних актів і спираються на примусову силу держави.

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право європейських країн» є формування у студентів знань з теорії

конституційного права європейських країн, поглиблення розуміння конституційного права, отримання знань щодо соціальної зумовленості правових норм, вміння правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища та використовувати досвід зарубіжних держав для вдосконалення національного законодавства.

Очікувані результати вивчення дисципліни

ПРН 02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та межі галузей знань.

ПРН 06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПРН 09. Здійснювати активну участь в громадських ініціативах, розуміти та ефективно реалізовувати свої права й обов'язки як члена громадянського суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні як фундаментальних засад громадянської освіти.

ПРН 11. Професійно виконувати у практичній діяльності функції фахівця-політолога відповідно до особливостей політичних відносин між акторами та інститутами в Європі (на міжнародному, національному, регіональному рівнях) та впливу інтеграційних процесів на владні відносини, урядування, політичні інститути з урахуванням політичної природи Європейського Союзу та його політик у різних сферах і місця України в них.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- особливості політико-правової природи та змісту поняття конституційне право, яке використовується у різних правових системах європейських країн;
- специфіку конституційно-правових інститутів та норм держав, що належать до різних політико-правових систем; специфіку регулювання конституційно-правових відносини у державах, що належать до різних правових систем;

- зміст понять конституціоналізм, конституція, конституційні та органічні закони, конституційний лад, конституційний статус людини і громадянина, громадянство, безпосередня демократія, вибори, виборча система, референдум, система органів державної влади, адміністративно-територіальний устрій, автономія, місцеве самоврядування; структуру Конституцій Великобританії, Іспанії, Італії, ФРН, Франції, Польщі та держав Балтії, їх місце та роль у системі законодавства;

- засади конституційного ладу Великобританії, Іспанії, Італії, ФРН, Франції, Польщі та держав Балтії, Болгарії, Хорватії; підстави і порядок набуття та припинення громадянства в державах ЄС;

- основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина у Великобританії, Іспанії, Італії, ФРН, Франції, Польщі та державах Балтії, специфіку їх конституційно-правового регулювання;

- види виборів, виборчих систем і референдумів; порядок формування, функції та повноваження органів державної влади Великобританії, Іспанії, Італії, ФРН, Франції, Польщі та держав Балтії (глави держави, парламенту, уряду, міністерств та державних комітетів, судів загальної та конституційної юрисдикції, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування);

- систему територіального устрою федеративних та унітарних держав; правове становище автономій, національних меншин, корінних народів; систему, функції та повноваження органів місцевого самоврядування.

уміти:

- охарактеризувати Конституції європейських держав за класифікаційними критеріями;

- аналізувати конституційні норми з точки зору їх структури та змісту; класифікувати конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина та аналізувати їх зміст;

- визначати види виборів та виборчих систем, тлумачити новели виборчого законодавства; аналізувати порядок проведення національних та місцевих референдумів, їх роль у зміцненні демократії; характеризувати обсяг і зміст повноважень парламенту, глави держави, уряду та інших органів виконавчої влади, судів загальної та конституційної юрисдикції;

- визначати особливості правового статусу автономій в унітарній державі; характеризувати інститут місцевого самоврядування.

Загальні компетентності:

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності:

СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК3. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК4. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК5. Спроможність комплексно використовувати нормативну та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК6. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК09. Здатність до активної участі у громадських ініціативах з розумінням та ефективним практичним застосуванням принципів громадянського суспільства, його сталого розвитку, усвідомлювати цінності демократії, права та свободи людини і громадянина.

СК11. Здатність комплексно аналізувати українсько-європейські владно-політичні відносини та розуміти особливості функціонування публічної політики, політичних інститутів та процесів в Україні та Європі.

**ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ
ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ:**

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ**

Теми практичних занять

№ теми	Назва теми Форма заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Семінар.</i> «Основи теорії конституції у європейських країнах»	2	
2.	<i>Семінар</i> «Конституційно-правовий статус людини і громадянина у європейських країнах»	2	
3.	Пленарна дискусія «Форми держави у європейських країнах»	2	
4.	<i>Семінар</i> «Виборче право, виборчі системи і	2	

	референдуми у європейських країнах»		
5	Семінар «Парламенти у європейських країнах»	2	
6	Семінар «Глава держави у європейських країнах»	2	
7	Семінар «Уряд у європейських країнах»	2	
8	Круглий стіл «Місцеве самоврядування в європейських країнах (основні теорії та моделі)»	2	
	Усього:	16	

Усі форми проведення практичних занять передбачають дискусію зі сформульованих питань, з'ясування виділених термінів і понять, обговорення доповідей, рефератів і виконаних практичних завдань. Головними вимогами є формування власного погляду на певні науково-методологічні підходи, сучасні принципи й прикладні методи дослідження, оцінка їх евристичної значимості й придатності для з'ясування складних політико-трансформаційних процесів в світі та Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів є однією з головних форм освітнього процесу. Глибоке розуміння питань багато в чому залежить саме від самостійної роботи. Самостійна робота здобувачів спрямована на те, щоб здобувач був не лише пасивним споживачем знань, але й активним їх творцем, котрий вміє сформулювати проблему, аналізувати шляхи її розв'язання, що передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, розвиток вмінь творчого застосування вже набутих знань. Тож, мета організації самостійної роботи здобувачів полягає у інтенсифікації вивчення матеріалу, стимулюванні здобувачів до опрацювання додаткових матеріалів з різних джерел, розвитку пізнавальних здібностей, творчої активності.

Самостійна робота здобувачів передбачає:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.

2. Самостійне опрацювання окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі.

3. Роботу з науковою літературою та першоджерелами, підручниками та періодичною літературою.

4. Виконання теоретичних та творчо-аналітичних завдань до кожної з тем навчальної дисципліни.

5. Позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих та актуальних питань на науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, круглих столах.

6. Підготовка до модульного контролю та заліку;

7. Консультації викладачів

Консультативна допомога здобувачу надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій

(Вівторок 13.00-15.00);

- листування за допомогою електронної пошти (Butyrinevgenij83@gmail.com);

- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації, за домовленістю ініціативи здобувача (-ів) вищої освіти, індивідуальні – Viber Telegram (@ea_but16), групові – ZOOM, Teams 365 в робочі дні.

Кожен із зазначених компонентів вимагає від здобувачів активної та цілеспрямованої самостійної роботи. Важливо, щоб студенти під час навчання дотримувалися принципів ефективного вивчення та організації свого часу. Викладач на початку курсу проводить вступну сесію, щоб ознайомити студентів з вимогами і очікуваннями, зокрема тих, хто навчається за індивідуальним графіком.

Самостійна робота є невід’ємною частиною навчального процесу і забезпечує глибше оволодіння матеріалом поза аудиторними заняттями. Час, виділений на самостійну роботу, регулюється навчальним планом.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на уникнення поверхневого засвоєння матеріалу і механічного запам’ятовування фактів. Щоб отримати позитивну оцінку, студент має не лише демонструвати знання, але й уміти вирішувати конкретні наукові завдання, аналізувати та структурувати інформацію, шукати нестандартні підходи на основі самостійно здобутих даних, формулювати і обстоювати власні думки. Це, передусім, включає самостійне вивчення навчальних, наукових і довідкових матеріалів. Рекомендується вести записи, які можуть бути як у традиційному, так і в електронному форматі або у вигляді презентацій. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню матеріалу і дозволяє зберігати інформацію у зручному для подальшого використання вигляді. Рівень виконання самостійних завдань враховується при підрахунку підсумкових оцінок за змістовими модулями дисципліни.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
1.	Основи теорії конституції у зарубіжних країнах	7		Індивідуальна, групова співбесіда усне опитування, перевірка практичних завдань, залік
2.	Конституційно-правовий статус людини і громадянина у зарубіжних країнах	7		
3.	Форми держави у зарубіжних країнах	7		
4.	Виборче право, виборчі системи і референдуми у зарубіжних країнах	7		
5.	Парламенти у зарубіжних країнах	6		
6.	Глава держави у зарубіжних країнах	6		
7.	Уряд у зарубіжних країнах	6		
8.	Місцеве самоврядування в європейських країнах (основні теорії та моделі)	6		
	Разом	52		

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Змістовий модуль 1. Сучасні тенденції розвитку конституційного права в європейських країнах.

Тема 1. Основи теорії конституції у європейських країнах.

Практичне заняття. Семінар «Основи теорії конституції у європейських країнах» » (2 год.)

План:

- 1.Поняття, зміст та функції конституції. Історичний розвиток терміну «конституція».
2. Роль конституції в європейських країнах.
- 3.Класифікація конституцій.
4. Структура конституції: преамбула, основна частина, прикінцеві положення, перехідні положення.
- 5.Підготовка, прийняття, зміна і скасування конституцій.

Питання до обговорення:

- 1.Яке співвідношення Конституції, конституційних та органічних законів у зарубіжних державах?
2. Що означав термін „конституція” у його первісному значенні? (правовий акт вищої юридичної сили, договір, звичай, устрій, побудова)
- 3.Для позначення яких актів органів публічної влади застосовувався термін «конституція» до набуття ним сучасного змісту?
- 4.Назвіть передумови формування сучасного поняття «конституція»
- 5.Назвіть перші писані конституції у європейських державах.

Питання до роздумів:

1. Ким було сформульоване перше визначення поняття конституції? (Генрі Сент-Джоном віконтом Болінгброком у 1733 р., Уільямом Блекстоном у 1765 р., Фердинантом Лассалем у 1882 р., Карлом Шмідтом у 1927 р., Джеймсом Брасом у 1988 р.)
2. Охарактеризуйте зміст поняття „формальна конституція”.
3. Охарактеризуйте зміст поняття „матеріальна конституція”.
4. Охарактеризуйте зміст поняття „жива Конституція”.
5. Назвіть види конституцій за формою зовнішнього виразу.

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

1. Використовуючи тексти конституцій європейських країн, підготувати витяги конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній сфері ФРН та Франції.
2. Використовуючи тексти конституцій європейських країн, підготувати витяги конституційного закріплення основ суспільного ладу в соціальній сфері Польщі та Румунії.
3. Використовуючи тексти конституцій європейських країн, підготувати витяги конституційного закріплення основ суспільного ладу в духовно-культурній сфері Угорщини та Чехії.

Методика проведення семінару

- Семінар проводиться у формі активного обговорення визначених тем, що сприяє глибшому аналізу та розумінню предмету.
- Кожен учасник має можливість підготуватися до семінару, ознайомившись із рекомендованою літературою та матеріалами, що дозволяє формулювати власні думки та позиції.
- Учасники можуть обирати представників для коротких виступів, які підсумовують основні ідеї та результати обговорень. Доповіді мають бути лаконічними (не більше 5-7 хвилин) та містити ключові аспекти теми.
- Обговорення в рамках семінару повинно бути конструктивним, з акцентом на аналізі та порівнянні різних точок зору, а не лише на звітах чи критичних коментарях.
- Обговорюване питання допускає різні думки та тлумачення, заохочуючи учасників до активного висловлення своїх позицій та заперечень.
- В результаті обговорення має бути виявлено різноманіття точок зору всіх учасників на дане питання, що сприятиме формуванню колективного розуміння теми.
- Учасники мають рівні права на висловлення своїх думок, дотримуючись установленого порядку, щоб кожен міг бути почутий.
- У кінці семінару проводиться підсумкове обговорення, де формулюються основні висновки та рекомендації. Можливі доповнення та зміни в підсумковий документ, який відображає результати семінару.

Тема 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина у європейських країнах.
Практичне заняття. Семінар «Конституційно-правовий статус людини і громадянина у європейських країнах» (2 год).

План:

1. Основні етапи становлення прав і свобод громадян у європейських країнах.
2. Класифікація прав і свобод людини і громадянина.
3. Природні права і свободи: право на життя, право на приватну власність.
4. Економічні, соціальні та культурні права особи в зарубіжних країнах.
5. Конституційні обов'язки громадянина.
6. Поняття, види та правове закріплення конституційних гарантій прав і свобод.

Питання до обговорення:

1. Дайте визначення понять «правовий статус особи» та «основи правового статусу особи».
2. В чому полягає дуалізм понять «людина» і «громадянин».
3. Назвіть елементи структури статусу людини і громадянина.
4. Назвіть особливості конституційно-правового регулювання статусу людини і громадянина в правових системах європейських країн.
5. Назвіть принципи правового статусу людини і громадянина в європейських державах.

Питання до роздумів:

1. Розкрийте зміст понять «дискримінація» та «люстрація».
2. Наведіть відомі вам класифікації прав людини і громадянина у європейських державах та зобразіть їх у вигляді схеми.
3. Назвіть концепції прав людини на назвіть держави в законодавстві яких вони знайшли відображення

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання:

1. Використовуючи монографічну і публіцистичну літературу, підготувати огляд найновіших прав людини (четвертого, п'ятого та наступних поколінь).
2. Охарактеризувати історичний розвиток прав і свобод особистості
3. Проаналізувати гарантії здійснення та захисту прав і свобод.

Методика проведення семінару

- Семінар проводиться у формі активного обговорення визначених тем, що сприяє глибшому аналізу та розумінню предмету.
- Кожен учасник має можливість підготуватися до семінару, ознайомившись із рекомендованою літературою та матеріалами, що дозволяє формувати власні думки та позиції.
- Учасники можуть обирати представників для коротких виступів, які підсумовують основні ідеї та результати обговорень. Доповіді мають бути лаконічними (не більше 5-7 хвилин) та містити ключові аспекти теми.
- Обговорення в рамках семінару повинно бути конструктивним, з акцентом на аналізі та порівнянні різних точок зору, а не лише на звітах чи критичних коментарях.
- Обговорюване питання допускає різні думки та тлумачення, заохочуючи учасників до активного висловлення своїх позицій та заперечень.
- В результаті обговорення має бути виявлено різноманіття точок зору всіх учасників на дане питання, що сприятиме формуванню колективного розуміння теми.
- Учасники мають рівні права на висловлення своїх думок, дотримуючись установленого порядку, щоб кожен міг бути почутий.
- У кінці семінару проводиться підсумкове обговорення, де формуються основні висновки та рекомендації. Можливі доповнення та зміни в підсумковий документ, який відображає результати семінару.

Тема 3. Форми держави у європейських країнах.

Пленарна дискусія «Форми держави у європейських країнах» (2 год)

Питання до обговорення:

1. Назвіть чинники, що зумовлюють багатоманітність форм держави в європейських країнах.
2. Класичні і сучасні трактування поняття “форма правління”.
3. Назвіть кваліфікуючі ознаки та розмежуйте поняття «необмежена (абсолютна) монархія» та «обмежена (конституційна) монархія». У яких сучасних державах світу є такі форми правління ?
4. Які ви знаєте системи престолоспадкування?
5. Які системи престолоспадкування передбачені чинними конституційними актами держав Європи.

Питання до роздумів:

1. Вкажіть назву форми правління, при якій главою держави є особа, що обирається з числа спадкових монархів, та обіймає пост глави держави протягом законодавчо визначеного періоду часу? Наведіть приклади таких держав.
2. Що таке «хатній закон» ?
3. Назвіть кваліфікуючі ознаки та розмежуйте поняття «президентська республіка», «парламентська республіка» та «змішана (напівпрезидентська) республіка». У яких сучасних державах світу є такі форми правління ?

4. Охарактеризуйте особливості форми правління держав-членів Британської Співдружності (Австралія, Канада, Нова Зеландія).
5. Охарактеризуйте «переваги» та «недоліки» президентської та парламентської республіки.

Практичне завдання: Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання.

1. Зробить порівняльний аналіз конституційно-правового устрою Франції та Польщі.
2. Зробить порівняльний аналіз форм правління ФРН та Швеції.
3. Зробить порівняльний аналіз політичного режиму Сербії та Хорватії.

Тема 4. Виборче право, виборчі системи і референдуми у європейських країнах.

Практичне заняття. Семінар «Виборче право, виборчі системи і референдуми у європейських країнах» (2 год.)

План:

1. Активне і пасивне виборче право.
2. Поняття і соціальні функції виборів.
3. Організація і порядок проведення виборів.
4. Центральні і місцеві органи по проведенню виборів, порядок їхнього формування, компетенція і роль.

Питання до обговорення:

1. Поняття виборів, виборчого права як інститутів конституційного права.
2. Основні принципи виборчого права. Проблеми їх реалізації.
3. Виборчі системи як засоби визначення результатів виборів.
4. Головні стадії виборчого процесу.
5. Поняття і сутність референдуму як інституту конституційного права.
6. Конституційна регламентація організації і діяльності політичних партій
7. Партійні системи європейських держав.

Питання до роздумів:

1. Яка роль виборів?
2. Яке Ваше ставлення до виборчих цензів?
3. Проаналізуйте недоліки і переваги мажоритарної та пропорційної систем.
4. У чому соціальна цінність референдуму?
5. Назвіть види референдумів.

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання.

1. Запишіть щонайменше 5 функцій політичних партій.
2. Вкажіть види політичних партій за різними підставами класифікацій.

Методика проведення семінару

- Семінар проводиться у формі активного обговорення визначених тем, що сприяє глибшому аналізу та розумінню предмету.
- Кожен учасник має можливість підготуватися до семінару, ознайомившись із рекомендованою літературою та матеріалами, що дозволяє формувати власні думки та позиції.
- Учасники можуть обирати представників для коротких виступів, які підсумовують основні ідеї та результати обговорень. Доповіді мають бути лаконічними (не більше 5-7 хвилин) та містити ключові аспекти теми.
- Обговорення в рамках семінару повинно бути конструктивним, з акцентом на аналізі та порівнянні різних точок зору, а не лише на звітах чи критичних коментарях.
- Обговорюване питання допускає різні думки та тлумачення, заохочуючи учасників до активного висловлення своїх позицій та заперечень.
- В результаті обговорення має бути виявлено різноманіття точок зору всіх учасників на дане питання, що сприятиме формуванню колективного розуміння теми.
- Учасники мають рівні права на висловлення своїх думок, дотримуючись установленого порядку, щоб кожен міг бути почутий.
- У кінці семінару проводиться підсумкове обговорення, де формуються основні висновки та рекомендації. Можливі доповнення та зміни в підсумковий документ, який відображає результати семінару.

Змістовий модуль 2. Конституційно-правове регулювання системно-структурних і функціональних реформ в європейських країнах

Тема 5. Парламенти у європейських країнах.

Практичне заняття. Семінар «Парламенти у європейських країнах» (2 год.)

План:

1. Парламент і парламентаризм в європейських країнах.
2. Конституційно-правове регулювання структури парламентів у європейських країнах. Монокамерні та бікамерні парламенти в зарубіжних країнах.
3. Палати парламенту: поняття та порядок їх формування. Верхня і нижня палати парламенту в європейських країнах.

4. Комітети (комісії) парламентів і палат в європейських країнах.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте зміст концепції народного представництва.
2. Назвіть змістовні ознаки парламенту.
3. Охарактеризуйте функції парламентів європейських країн.
4. Охарактеризуйте місце парламенту у системі розподілу влади держав із парламентськими формами правління.

Питання до роздумів:

1. Охарактеризуйте місце парламенту у системі розподілу влади президентських республік.
2. Охарактеризуйте місце парламенту у системі розподілу влади держав зі змішаними республіканськими формами правління.
3. Назвіть причини існування монокамерних та бікамерних парламентів.
4. Назвіть способи формування однопалатних парламентів, нижніх та верхніх палат бікамерних парламентів.

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання:

- Стаття 52 Конституції Франції 1795 року проголошувала: «Члени Законодавчого корпусу не є представниками їх департаменту; вони є представниками всієї нації, і він не може надавати їм ніяких повноважень». Питання: Прокоментуйте, що це означає? Який вид мандату було встановлено даним конституційним положенням?
2. Використовуючи текст конституції Латвії, проаналізуйте конституційно-правовий статус Сейму. Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на відповідні статті конституції.

Методика проведення семінару

- Семінар проводиться у формі активного обговорення визначених тем, що сприяє глибшому аналізу та розумінню предмету.
- Кожен учасник має можливість підготуватися до семінару, ознайомившись із рекомендованою літературою та матеріалами, що дозволяє формулювати власні думки та позиції.
- Учасники можуть обирати представників для коротких виступів, які підсумовують основні ідеї та результати обговорень. Доповіді мають бути лаконічними (не більше 5-7 хвилин) та містити ключові аспекти теми.
- Обговорення в рамках семінару повинно бути конструктивним, з акцентом на аналізі та порівнянні різних точок зору, а не лише на звітах чи критичних коментарях.
- Обговорюване питання допускає різні думки та тлумачення, заохочуючи учасників до активного висловлення своїх позицій та заперечень.

- В результаті обговорення має бути виявлено різноманіття точок зору всіх учасників на дане питання, що сприятиме формуванню колективного розуміння теми.
- Учасники мають рівні права на висловлення своїх думок, дотримуючись установленого порядку, щоб кожен міг бути почутий.
- У кінці семінару проводиться підсумкове обговорення, де формуються основні висновки та рекомендації. Можливі доповнення та зміни в підсумковий документ, який відображає результати семінару.

Тема 6. Глава держави у європейських країнах.

Пленарна дискусія «Глава держави у європейських країнах»

Питання до обговорення:

1. Назвіть конституційно-правові ознаки інституту глави держави.
2. Охарактеризуйте місце глави держави у системі розподілу державної влади.
3. Наведіть приклад країн, у яких глава держави є невід'ємною складовою законодавчої гілки влади.
4. Наведіть приклад країн, у яких глава держави є носієм виконавчої влади
5. Наведіть приклад країн, у яких глава держави зосереджує у своїх руках законодавчу, виконавчу і судову владу
6. Наведіть приклад країн, у яких глава держави виведений поза гілки державної влади.

Питання до роздумів:

1. Назвіть юридичні форми одноособової глави держави.
2. Назвіть юридичні форми колегіальної глави держави.
3. Охарактеризуйте зміст поняття «колегіальна президентура».
4. Охарактеризуйте зміст поняття «регентська рада». У яких конституційно-правових актах визначається статус «регентської ради».
5. Розмежуйте статус монарха, що успадковує трон; що призначається на пост правлячою родиною (династією); що обирається.
6. Назвіть нетипові форми глави держави та наведіть приклади країн, в яких вони існують.

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання. Надайте відповіді на наступні питання.

1. Президенту Республіки Угорщина була зроблена складна операція на серці. Це призвело до тимчасового невиконання ним своїх обов'язків протягом 75 днів, але після цього терміну він був змушений залишитися у лікарні ще на 3 тижні. Питання: Як у цьому випадку, згідно з Конституцією Угорщини повинні розвиватися подальші події?
2. На загальних державних виборах 1989 року кандидатом на пост президента Італії виступав Луїджі Плачідо 1950 року народження, голова автомобільного концерну. Питання: Чи може він бути обраним президентом країни? Дайте конституційно-правову оцінку цієї ситуації.

Тема 7. Уряд у європейських країнах. Практичне заняття. Семінар

План:

- 1.Класифікація урядів європейських країн.
- 2.Порядок формування і структура урядів у європейських країнах та їх залежність від форми правління.
- 3.Глава уряду, порядок його призначення, правове положення і роль.
- 4.Відповідальність уряду та його членів у європейських країнах.

Питання до обговорення:

1. Акти уряду. Відповідальність урядів та їх членів.
2. Що таке виконавча влада?
3. Як співвідносяться при різних формах правління глава держави та глава виконавчої влади?
4. Чим займається і за що відповідає уряд?

Питання до роздумів:

- 1.Чим обумовлений різний порядок формування уряду в різних країнах?
- 2.Глава уряду: президент, прем'єр-міністр, канцлер, монарх.
- 3.Повноваження уряду. Порядок роботи уряду.
- 4.Відомства і їх керівники.

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання:

Проаналізувати структуру урядів окремих держав (Велика Британія, ФРН, Швейцарія,) та визначити: спосіб формування уряду, партійний склад, компетенцію урядів у різних сферах та особливості політичної, юридичної відповідальності вищезазначених урядів.

Методика проведення семінару

- Семінар проводиться у формі активного обговорення визначених тем, що сприяє глибшому аналізу та розумінню предмету.
- Кожен учасник має можливість підготуватися до семінару, ознайомившись із рекомендованою літературою та матеріалами, що дозволяє формувати власні думки та позиції.
- Учасники можуть обирати представників для коротких виступів, які підсумовують основні ідеї та результати обговорень. Доповіді мають бути лаконічними (не більше 5-7 хвилин) та містити ключові аспекти теми.
- Обговорення в рамках семінару повинно бути конструктивним, з акцентом на аналізі та порівнянні різних точок зору, а не лише на звітах чи критичних коментарях.

- Обговорюване питання допускає різні думки та тлумачення, заохочуючи учасників до активного висловлення своїх позицій та заперечень.
- В результаті обговорення має бути виявлено різноманіття точок зору всіх учасників на дане питання, що сприятиме формуванню колективного розуміння теми.
- Учасники мають рівні права на висловлення своїх думок, дотримуючись установленого порядку, щоб кожен міг бути почутий.
- У кінці семінару проводиться підсумкове обговорення, де формуються основні висновки та рекомендації. Можливі доповнення та зміни в підсумковий документ, який відображає результати семінару.

Тема 8. Місцеве самоврядування в європейських країнах (основні теорії та моделі).

Тема. Круглий стіл «Місцеве самоврядування в європейських країнах (основні теорії та моделі)» (2 год.).

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте господарську теорію місцевого самоврядування?
2. Порівняйте державницьку та громадську теорії місцевого самоврядування?
3. Визначте поняття місцевого самоврядування відповідно до Європейської Хартії про місцеве самоврядування.
4. Назвіть відмінності системи рад.

Питання до роздумів:

1. Назвіть принципи місцевого самоврядування відповідно до Європейської Хартії про місцеве самоврядування.
2. Охарактеризуйте англосаксонську систему місцевого самоврядування
3. Які особливості романо-германської (континентальної) системи місцевого самоврядування?
4. Чим характеризується іберійська система управління на місцях?

Практичне завдання:

Вивчивши рекомендовану літературу та використавши ресурси Інтернету:

Завдання:

1. Охарактеризуйте історію виникнення і розвитку місцевого управління і самоврядування.
2. Проаналізуйте взаємовідносини органів місцевого управління з органами центральної влади

2. Робота в групі.

Дискусія щодо значення місцевого самоврядування у європейських державах та його впливу на політичні процеси.

Методика проведення круглого столу:

- Проводяться у формі обговорення визначених проблем.
- Кожна група обирає представників, які виступають з доповідями, що підсумовують та презентують результати роботи групи (довіді мають бути короткими, не більше 8-10 хвилин), після чого проводиться їх обговорення.

- Обговорення в рамках Круглого столу повинно носити конструктивний характер, не повинно зводитися, з одного боку, лише до звітів про виконану роботу, а з іншого – лише до критичних виступів.
- Обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників.
- В результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання.
- Учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку.
- Проект підсумкового документа оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорення питань теми.
2. Підготувати презентації-доповіді, розглянувши сутність та особливості моделей місцевого самоврядування у європейських країнах.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Відповідно до навчального плану, кожен студент має виконати індивідуальне науково-дослідне завдання.

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) є важливою складовою навчального процесу, спрямованою на розвиток самостійного мислення, аналітичних навичок та здатності до наукового дослідження. Виконання таких завдань дозволяє студентам глибше зануритися в тематику дисципліни, розвинути навички критичного аналізу та самостійного пошуку інформації. Це не лише сприяє закріпленню теоретичних знань, але й допомагає студентам застосовувати їх на практиці, що є важливим аспектом підготовки кваліфікованих фахівців.

ІНДЗ є видом позааудиторної самостійної роботи, яка виконується студентами під керівництвом викладача. Ці завдання сприяють закріпленню теоретичних знань, отриманих під час лекцій та семінарів, а також розвитку практичних навичок у дослідженні конкретних проблемних питань. Вони допомагають студентам навчитися самостійно планувати свою роботу, ефективно використовувати час та ресурси, а також розвивати навички наукового письма та презентації результатів дослідження.

Мета ІНДЗ

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни. Виконання ІНДЗ сприяє розвитку навичок самостійної роботи, критичного мислення та здатності до наукового аналізу.

Завдання ІНДЗ

1. Поглиблення теоретичних знань з дисципліни.
2. Розвиток навичок самостійного пошуку та аналізу інформації.
3. Формування вмінь критичного мислення та наукового аналізу.
4. Розвиток навичок підготовки наукових доповідей та презентацій.
5. Вироблення вмінь систематизації та узагальнення отриманих знань.

Структура ІНДЗ

ІНДЗ складається з кількох основних частин, які забезпечують логічну послідовність викладення матеріалу та повноту розкриття теми:

1. Вступ: короткий огляд теми, обґрунтування її актуальності та мети дослідження.
2. Теоретична частина: огляд основних теоретичних положень, що стосуються теми дослідження.
3. Аналітична частина: аналіз зібраної інформації, виявлення основних тенденцій та закономірностей.
4. Дослідна (проектна) частина: опис проведених досліджень, експериментів або проектних розробок.
5. Висновки: узагальнення результатів дослідження, формулювання основних висновків та рекомендацій.
6. Перелік використаної літератури: список джерел, використаних під час підготовки ІНДЗ.
7. Додатки: додаткові матеріали, які ілюструють результати дослідження (графіки, таблиці, діаграми тощо).

Критерії оцінювання ІНДЗ

Оцінювання ІНДЗ проводиться за такими критеріями:

- Самостійність виконання: ступінь самостійності студента у виконанні завдання.
- Логічність і послідовність викладення матеріалу: чіткість та логічність структури роботи.
- Повнота розкриття теми: глибина та повнота аналізу обраної теми.
- Обґрунтованість висновків: аргументованість та обґрунтованість зроблених висновків.
- Використання джерел: якість та різноманітність використаних джерел інформації.

- Якість оформлення: відповідність роботи вимогам до оформлення наукових робіт.

Рекомендації щодо виконання ІНДЗ

1. Планування роботи: розподіліть час на виконання кожного етапу роботи, враховуючи дедлайни.
2. Пошук інформації: використовуйте різноманітні джерела інформації (книги, статті, інтернет-ресурси).
3. Аналіз інформації: критично оцінюйте знайдену інформацію, виділяйте основні положення та тенденції.
4. Написання роботи: дотримуйтесь логічної структури роботи, чітко формулюйте думки та висновки.
5. Оформлення роботи: дотримуйтесь вимог до оформлення наукових робіт, звертайте увагу на правильність цитування та оформлення списку літератури.

Підсумки

Виконання ІНДЗ є важливим етапом у навчальному процесі, який сприяє розвитку наукових та дослідницьких навичок студентів. Результати виконання ІНДЗ можуть бути представлені на практичному занятті або подані викладачу для перевірки.

Оцінювання індивідуальних завдань проводять за 10 бальною шкалою.

Результати виконання ІНДЗ можуть бути викладені на практичному занятті з відповідної теми, або представлені викладачу для перевірки.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА

№ з/п	Завдання	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Розмежуйте статус монарха, що успадковує трон; що призначається на пост правлячою родиною (династією); що обирається. Розмежуйте статус монарха, що успадковує трон; що призначається на пост правлячою родиною (династією); що обирається.		
2	Охарактеризуйте структуру парламенту Великобританії.		
3	На прикладі держав Європи проаналізуйте особливості конституційно-правового регулювання повноважень у сфері оборони та безпеки.		
4	Назвіть способи притягнення до відповідальності президентів зарубіжних держав.		
5	Вкажіть конституційно-правові обмеження дострокового припинення повноважень парламенту главою держави.		
6	Охарактеризуйте конституційно-правовий зміст поняття «дискреційні повноваження глави держави». Наведіть приклади.		
7	Які внутрішньо-парламентські структури утворюються в		

	зарубіжних державах за галузевим чи функціональним критерієм для попереднього вивчення і підготовки питань для розгляду на засіданнях парламенту		
8	На прикладі держав Європи проаналізуйте особливості конституційно-правового регулювання повноважень у сфері законодавчої діяльності.		
9	Охарактеризуйте місце парламенту у системі розподілу влади держав із парламентськими формами правління.		
10	На прикладі держав Європи проаналізуйте особливості конституційно-правового регулювання представницьких функцій глави держави.		
	Разом	10	

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

копіювання;

перекладування;
компіляція;

використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Розкрийте соціальну та юридичну суть конституції – головного джерела державного (конституційного) права. ласифікуйте конституції європейських країн. Схарактеризуйте способи прийняття конституцій у європейських країнах.
2. Схарактеризуйте способи зміни конституцій в європейських країнах.
3. Дайте дефініцію суспільного ладу, як його засади закріплюються та охороняються державою?
4. Як здійснюється конституційна регламентація економічної організації суспільного життя?
5. Розкрийте основні риси конституційного регулювання соціальних і духовно-культурних засад суспільного життя.
6. Розкрийте суть поняття громадянства в конституційному праві європейських країн.
7. Схарактеризуйте порядок набуття і припинення громадянства у європейських країнах.
8. Схарактеризуйте інститути політичного притулку та екстрадиції (видачі) у конституційному праві європейських країн.
9. Здійснити класифікацію прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в європейських країнах.
10. Схарактеризуйте особисті права і свободи.
11. Схарактеризуйте політичні права і свободи.
12. Схарактеризуйте соціально-економічні та культурні права і свободи.
13. Схарактеризуйте обов'язки громадянина в європейських країнах.
14. Схарактеризуйте гарантії прав і свобод в європейських країнах.
15. Схарактеризуйте зміст поняття держави як конституційно-правового інституту.
Розкрийте конституційні характеристики держави.
16. Схарактеризуйте конституційно-правовий статус державних органів влади в європейських країнах.
17. Схарактеризуйте зміст поняття «форма державного правління».

18. Схарактеризуйте типологію форм державного правління.
19. Дайте загальну характеристику монархічної форми правління в європейських країнах.
20. Дайте загальну характеристику поліархічної форми державного правління в європейських країнах.
21. Схарактеризуйте поняття президентської поліархії та основні її різновиди в європейських країнах.
22. Схарактеризуйте поняття парламентарної поліархії та основні її різновиди в європейських країнах.
23. Визначте зміст поняття «змішана форма поліархічного правління».
24. Класифікуйте держави зі змішаною формою поліархічного правління.
25. Схарактеризуйте змішані поліархії із домінуванням президентських елементів.
26. Схарактеризуйте змішані поліархії із домінуванням парламентських елементів.
27. Порівняйте форми державного правління України та інших змішаних поліархій Європи.
28. Розкрийте зміст поняття «політико-територіального устрою» держав. Класифікуйте держави за їх політико-територіальним устроєм.
29. Схарактеризуйте ознаки унітарної форми політико-територіального устрою.
30. Схарактеризуйте ознаки федеративної форми політико-територіального устрою.
31. Дайте загальну характеристику автономії як форми територіальної організації влади.
32. Схарактеризуйте конституційні принципи виборчого права.
33. Дайте загальну характеристику виборчих систем.
34. Визначте та характеризуйте ознаки мажоритарної виборчої системи.
35. Визначте та схарактеризуйте ознаки пропорційної виборчої системи.

36. Визначте місце та схарактеризуйте роль парламентів у системі влади європейських країн.
37. Схарактеризуйте склад і організацію парламентів у зарубіжних країнах. 46.
Схарактеризуйте способи формування верхніх палат.
38. Схарактеризуйте конституційно-правовий статус депутатів.
39. Схарактеризуйте повноваження зарубіжних парламентів.
40. Дайте загальну характеристику органів виконавчої влади.
41. Схарактеризуйте конституційний статус глави держави, визначте його особливості.
42. Схарактеризуйте загальну компетенцію глав держав.
43. Схарактеризуйте порядок формування урядів у європейських країнах.
44. Схарактеризуйте компетенцію урядів у європейських країнах.
45. Схарактеризуйте конституційні принципи судоустрою та судочинства.
46. Схарактеризуйте компетенцію органів конституційного контролю і механізм її реалізації.
47. Схарактеризуйте політичні партії за організаційною ознакою.
48. Схарактеризуйте основні види партійних систем у європейських країнах.
49. Розкрийте суть інституціоналізації політичних партій.
50. Схарактеризуйте органи конституційної юстиції у європейських країнах.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи.

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, ніколи не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; відповідь на запитання невпевнена, хаотична або відсутня. Систематично відсутнє рішення практичних завдань.
	1 бал	Здобувач володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, показує слабе знання понятійного апарату та невміння працювати з джерелами інформації. Відповідь містить суттєві помилки у визначенні понять.

	2 бали	Здобувач активно працює на практичному занятті. Вільно володіє програмним матеріалом, демонструє розуміння та засвоєння матеріалу, набуті навички та вміння самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, ставити і розв'язувати наукові проблеми, розмірковувати, робити власні висновки. В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Уміє розмірковувати, робити власні висновки. Вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал у вигляді презентації, відповідей на запитання тощо. Відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання..
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач виконує більшість видів практичних завдань і самостійної роботи. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками суттєвого характеру.
	2 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, успішно, комплексно вирішує поставлені завдання. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками не суттєвого характеру
	3 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань. Бездоганно, творчо розв'язує типові, комбіновані й нестандартні задачі різними способами, здатний

		проаналізувати й узагальнити отриманий результат Вміє самостійно опрацювати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, зокрема й електронної, аналізувати й передавати її.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь)	0 балів	Доповідь не якісна, тема не розкрита, не вірно визначені об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження, метод не відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз відсутній, автор(ка) не в змозі презентувати матеріал в аудиторії. Презентація не зараховується тому що є плагіатом або запозичена з мережі Інтернет
	1-2 бали	Доповідь не дуже якісна, не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні, тема не розкрита, робота не відповідає обсягу, її оформлення не відповідає вимогам. Презентація виконана самостійно, проте автор(ка) не може презентувати матеріал в аудиторії, не може відповісти на питання від аудиторії.
	3-4 бали	Доповідь задовільна, загалом відповідає вимогам, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, тема не розкрита, частина значимої інформації відсутня. Презентація виконана самостійно але інформація на слайдах надана без покликань. Матеріал фрагментований. Автор(ка) не впевнено презентує матеріал в аудиторії, губиться у відповідях на питання від аудиторії.
	5-6 балів	Доповідь якісна із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно автор(ка) пояснює матеріал впевнено виправляється, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку сформульовані самостійні висновки, які містять незначні огріхи, тема розкрита загалом, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана з покликанням на джерела, гідно оформлені і актуальна. Презентація виконана самостійно, автор(ка) може презентувати матеріал в аудиторії але не впевнено відповідає на питання від аудиторії
	7-8 балів	Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із

		зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) без перешкод презентує матеріал, зміст презентації представлений гідно, без перевантаження слайдів текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні висновки, які підкріплені фактичними доказами, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні. Презентація виконана самостійно із елементами новизни та оригінальності, оформлення відповідає вимогам, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії але впевнено відповідає на питання від аудиторії але подекуди може припускатися незначних помилок
	9-10 балів	Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії. Презентація виконана самостійно та оригінально, оформлення відповідає всім вимогам. Зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні
Письмова робота	0	Здобувач менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – не достатній рівень знань
	1 -2 бали	Здобувач не менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3-4 бали	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань

	5-6 балів	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	7-8 балів	Здобувач на 71% - 90% завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	9-10 балів	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Навчальна дисципліна «Конституційне право європейських країн» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі екзамену на який відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів

Бали	Критерії
0 балів	Відповіді на запитання відсутні.
1-5 балів	Відповіді на запитання безсистемні, неповні, невпевнені, що свідчить про незнання основного матеріалу, допущено помилки у визначенні понять та категорій, невміння узагальнювати. Відсутні приклади практичного використання.
6-10 балів	Здобувач виявляє розуміння основних положень питання, але спостерігається значна поверховість знань; визначення термінів і понять не зовсім чітке, висновки і узагальнення аргументовані слабо, в них мають місце помилки і невірне тлумачення. Здобувач не в змозі надати наукове пояснення практичним подіям.
11-15 балів	Відповіді на запитання загалом правильні, але виклад матеріалу недостатньо систематизований, окремі знання недостатньо глибокі, у висновках і узагальненнях є окремі неточності. Здобувач намагається аналізувати реальні події на теоретичних засадах, робити власні висновки, проте припускається незначних помилок у наведенні прикладів практичного використання.

16-20 балів	Відповідь на запитання є повною, змістовною і вичерпною. Здобувач виявляє правильне розуміння теоретичного та нормативного матеріалу, робить доказові висновки і узагальнення, пов'язані з явищами навколишнього життя, майбутньою спеціальністю.
-------------	---

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері політичного менеджменту. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників.

Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії. але відсутнє глибоке розуміння логіки при аналізі задач.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, робота в команді, презентація результатів самостійної роботи.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	

35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Сума
Теми	Бали	Разом		
Тема 1	0–11	90	0-10	0–100
Тема 2	0–11			
Тема 3	0–11			
Тема 4	0–11			
Тема 5	0–11			
Тема 6	0–11			
Тема 7	0–12			
Тема 8	0–12			
Письмова робота	0-10			

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Волощук О. Т., Качурінер В. Л., Колесник В. Ю. Конституційне право зарубіжних країн : навч.- метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2021. 145 с.

2. Захарченко П., Лаврик Г. Конституційне право держав-членів Європейського Союзу : підручник. Полтава : ПУЕТ, 2024. 389 с.
3. В.М. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс. Підручник. Видавництво Юрінком Інтер. 2023 р. 224 С.
4. Мішина Н.В., Міхальов В.О. Конституційне право зарубіжних країн. Підручник. Видавництво Гельветика. 2019. 644 с.
5. Тетарчук І., Дяків Т. Конституційне право зарубіжних країн. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. 2020 р. 206 с.

Додаткові рекомендовані інформаційні джерела:

1. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 3. С. 3–5.
2. Баймуратов М., Кофман Б. Муніципальні права людини як нова константа національного муніципального та конституційного права. Право України. 2020. № 10. С. 63–80.
3. Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Міжнародне муніципальне право як галузь міжнародного публічного права: до питання про формування галузі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2021. № 2 (3). С. 7–31.
4. Бутирін Є.О. Громадівська теорія місцевого самоврядування. Науковий журнал право і суспільство. 4ч. 2018 р. с. 9-16.
5. Бутирін Є.О. Державна теорія місцевого самоврядування. Юридичний науковий електронний журнал. №4 (опублікована). 2018 р. с. 164-167.
6. Бутирін Є.О. Наукові теорії походження місцевого самоврядування. Юридичний науковий електронний журнал. №1 2019 р. с. 14-18
7. Serhii O. Koroied, King Danylo University, Heorhii H. Kharchenko, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Tetiana B. Pozhodzhuk, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Antonina I. Sabovchik, Uzhhorod National University, Yevhen O. Butyrin, Donetsk State University of Management. Legal and organizational framework for financial leasing in Ukraine and Cyprus: a comparative analysis. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues Volume 22, Issue 4, 2019 1544-0044-22-4-399. (Правова та організаційна основа фінансового лізингу в Україні та Кипрі: порівняльний аналіз) (Scopus. ISSN:1544-0036E-ISSN:1544-0044).
8. Rostyslav A. Kaliuzhnyj, Yevhen O. Bytyrin, Liudmyla A. Shapenko, Yaroslav V. Zhuravel, Alona A. Lukashenko. Advantages and disadvantages of the local government reform in Ukrain and other countries: a comparative legal analysis. Studia Regionalue i Localne. (2 (88)\ 2022 https://studreg.uw.edu.pl/en/archive,advantages-and-disadvantages-of-the-local-government-reform-in-ukraine-and-other-countries-a-comparative-legal-analysis?fbclid=IwAR1TSNNZkd1VjXq2XgaJlWr3UjyW0OFdXIkXj3veKrUKlOi1q-t_quczoJA
9. Роль органів місцевого самоврядування України у розв’язанні проблеми безпритульних тварин: монографія/Бутирін Євген Олександрович; Ін-т професійного розвитку (Словаччина), Асоціація міжнародного освітнього та наукового співробітництва (Україна); уклад. Д.М. Белов.-Ін-т професійного розвитку, РІК-У, 2022.-240 с. ISBN 978-80-974336-1-1
10. Бутирін Є.О. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами. Ін-т професійного розвитку (Словаччина), Асоціація міжнародного

- освітнього та наукового співробітництва (Україна); уклад. Д.М. Белов. – Ін-т професійного розвитку, РІК-У, 2024. – 283 с. ISBN 978-80-974336-8-0
11. Камінська Н. В. Розвиток європейського виборчого і референдного права. ScienceRise: Juridical Science. 2022. №3(21). С.4–9. [https://doi.org/ 10.15587/2523-4153.2022.265570](https://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.265570).
 12. Кінаш Н. Б. Загальноєвропейські принципи громадянства: національно-правовий аспект реалізації : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2023. 248 с
 13. Мельник О. Г. Механізм захисту фундаментальних прав людини у Європейському Союзі: нормативні та правові гарантії забезпечення. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 40–44.
 14. Пижов О.М. Конституційно-правове регулювання сфери освіти в зарубіжних країнах. Право і суспільство. №1 2023 р. с. 24-30.
 15. Рябовол Л. Т. Гарантії прав та свобод людини і громадянина у зарубіжних країнах. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.). Харків, 2020. С. 22–25.

Інформаційні ресурси

1. Європейський Парламент (European Parliament) [Електронний ресурс]: офіційний сайт URL : <http://www.europarl.europa.eu/offices/en/default.htm>
2. Європейський Союз: актуальні проблеми та політика (Key Topics and EU politics) : офіційний сайт URL : www.europarl.eu.int/topics/en/default.htm
3. Міжпарламентський Союз: база даних парламентської літератури (IPU — ParLitdatabase): офіційний сайт URL : <http://www.ipu.org/parlinee/parlinesearch.asp>
4. Національна парламентська бібліотека України Електронний: офіційний сайт URL : <http://nplu.org/>
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського Електронний: офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)»: офіційний сайт URL : <http://www.nau.ua>
7. Офіційний сайт Верховної Ради України Електронний: офіційний сайт URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Президента України Електронний: офіційний сайт URL : <http://president.gov.ua>
9. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України Електронний: офіційний сайт URL : <http://kmu.gov.ua>
10. Офіційний сайт Конституційного Суду України Електронний: офіційний сайт URL : <http://ccu.gov.ua>